

ARIS ALEXANDROU

*O capodoperă
a literaturii grecești
moderne.*

MISIUNEA

Traducere de
Claudiu Sfirshi-Lăudat

Vineri, 27 septembrie 1949

Tovarășe anchetator, înainte de toate mă grăbesc să-mi exprim recunoștința pentru hârtia, cerneala și tocul pe care mi le-ați trimis prin gardian. Sunt absolut de acord cu modalitatea aleasă, pentru că astfel voi putea să notez evenimentele în liniște, fără să-mi fie teamă că mă veți întrerupe, că o să-mi puneți întrebări, adică fără să am senzația că mă aflu în detenție și dau socoteală pentru faptele mele. Fiindcă, desigur, e limpede ca lumina zilei că e vorba de o neînțelegere.

Din ziua în care am fost reținut atât de neașteptat, pe nepusă masă, dacă-mi permiteți să zic așa, tocmai când eram ferm convins că o să primesc și cea de-a treia decorație, din clipa în care m-am trezit în celula asta, singura mea speranță a fost că mi se va oferi prilejul să mă explic, sau chiar să mă apăr, asta, firește, dacă s-ar fi găsit careva să-mi aducă o acuzație anume.

De fiecare dată când am fost prins (trebuie să știți, desigur, că am fost arestat de două ori, o dată în timpul Ocupației, când am și evadat, și altă dată în '47, când am fost surghiunit pe insula Ikaria), primul lucru la care mă gândeam atunci era ce să le răspund turnătorilor și încercam să-mi închipui toate întrebările pe care ar fi putut să mi le pună și aveam gata răspunsurile înainte de a ajunge la secție sau la Securitate. Acum însă, problema mea nu e ce aș putea răspunde la eventualele întrebări (fiindcă am conștiința curată și nu mă sperie niciun interogatoriu, în sensul că pot răspunde fără să ascund ceva), problema mea e – sau, mai degrabă, era până astăzi, cât nu

aveam încă ustensilele de scris – era, așadar, cum voi putea să vorbesc, să mă fac ascultat, să gălesc înțelegere.

Așa că, văzând azi hârtia, cerneala și tocul, lăsate, toate, lângă tinetă, am simțit că mi se ia o greutate de pe suflet, deși acum mă aflu în fața unei alte probleme, destul de dificilă, chiar dacă una de natură pur tehnică. Să mă explic: m-am gândit dacă e nevoie să continui din punctul în care ne-am oprit în timpul scurtului interogatoriu preliminar, adică dacă e nevoie să încep oarecum cu sfârșitul sau să încep pur și simplu cu începutul, să încep, vreau să zic, prin a prezenta evenimentele așa cum le știu și cum mi le amintesc (pentru că, atunci când m-ați întrebat „Cum“, „Când“ și „Cine“ la interogatoriul preliminar, eu v-am răspuns „Nu știu“, iar dumneavoastră mi-ați zis „Nu știi sau nu-ți aduci aminte?“). Drept urmare, ce vă interesează în mod special este să-mi amintesc, așa că, în momentul în care am văzut hârtia (în ciuda unei întârzieri chinuitoare, ce a durat o săptămână întreagă), m-am bucurat că ați hotărât în cele din urmă să-mi cereți o depoziție scrisă.

În tot acest răstimp (și să nu credeți că sunt nemulțumit, știu că aveți numeroase și însemnate îndatoriri, știu că, fără vigilență, Partidul s-ar fi prăbușit demult, vă asigur că nu mă plâng), ce voiam să zic e că în tot acest răstimp, când fie ședeam, fie făceam pași, și mai ales când mă puneam să mă culc, iar somnul nu se lipea de mine, îmi înșiram în gând depoziția, iar cuvintele își ocupau locul singure și formau fraze clare, concise, cuprinzătoare, fără discrepanțe logice. Îmi este foarte ușor, deci, să povestesc evenimentele, le-am trăit ca martor ocular și le-am rețut în gând zilele astea. Am ajuns la propriile concluzii și știu prea bine cine este vinovat de eșuarea misiunii la care am luat parte, știu – și o voi dovedi – că responsabili sunt cei care au organizat și au coordonat facțiunea

antipartinică a dogmaticilor (fiindcă, desigur, locotenent-colonelul Velisarios și Maiorul n-au fost altceva decât niște simpli executanți). În plus, voi dovedi că întotdeauna, în orice condiții, chiar și în cele mai dificile, am rămas – și continui să rămân – fidel Partidului nostru și mai cu seamă legitimei, eroice și neclintite sale conduceri leniniste, antifracționiste.

Și iată faptele: misiunea noastră a pornit din orașul N, în noaptea dinspre 14 iulie 1949. Eu am ajuns în orașul N cu o foaie de drum obișnuită, semnată de generalul de brigadă Odysseas, care conducea sectorul central de la poalele Muntelui Grammos¹. De la un prieten de la comunicații am aflat că decizia de a fi transferat venise de la Cartierul General și că era strict confidențială și personală, adică mă privea pe mine exclusiv și numai eu trebuia să plec, fapt care m-a uimit din două motive: întâi, pentru că fusese trimis de la Cartierul General un mesaj care mă privea (de ce să mă alegă pe mine în mod special?) și, în al doilea rând, fiindcă în zilele acelea nimeni nu păreasa brigada, ba dimpotrivă, primeam încontinuu întăriri și totul arăta că aveam să trecem în orice moment la atac. Nu că aș fi fost de neînlocuit acolo unde serveam, adică în regimentul administrativ, totuși, dintr-un anumit punct de vedere, se putea spune că eram necesar. Dovadă stătea faptul că, deși mă avansaseră sergent-major, sarcinile mele erau executate de un sergent, iar pe mine mă repartizaseră la instructajul politic al Batalionului II, și mă pot lăuda că mă descurcam foarte bine sau, ca să fiu absolut obiectiv, nu reușeau să găsească altul mai bun decât mine, pentru că nu exista

¹ Lanț muntos din nordul Greciei, unde își aveau baza de operațiuni partizanii armatei democratice, înființată de Partidul Comunist în timpul Războiului Civil (1946–1949).

un alt sergent-major care să fi terminat anul II la Drept. Am bănuțt imediat cã transferul acela era rezultatul mașinațunii-lor lui Pelopidas, îndrumãtorul politic al brigãzii, care încă din prima clipã nu m-a înghițit și îi întreba mereu pe soldați dacã le transmit corect linia partidului și murea de ciudã cã nu mã poate prinde pe picior greșit, și m-am îngrijorat, recunosc, pentru cã mi-a trecut prin minte cã transferul acela era un semn de ostilitate.

Din fericire, m-am convins nu dupã mult timp cã temerile mele erau nefondate. Și când zic cã m-am convins, am în vedere urmãtorul lucru: pãrãsisem deja brigada, ca sã mã duc în orașul N, când am fost prins din urmã de un soldat, care mi-a zis cã mã cautã generalul de brigadã Odysseas. M-a primit în adãpostul lui și acolo (eram doar noi doi) mi-a înmãnat un pliculeț și mi-a zis:

– Sã-l pãzești mai atent chiar și decãt foaia de drum, mai atent chiar și decãt carnetul de partid. Trebuie sã-l predai celui care-ți va cere cartea de vizitã.

I-am rãspuns cã înțeleg, am salutat și am plecat. Faptul cã generalul de brigadã Odysseas îmi încredințase acel plic închis a fost pentru mine dovada foarte clarã cã avea totalã încredere în mine. Prin urmare, transferul meu nu avea cum sã fie un semn de dușmãnie. Dimpotrivã, însemna cã generalul de brigadã Odysseas mã considera omul lui și, așã cum firește cã știți, generalul de brigadã Odysseas a fost arestat ceva mai târziu de cãtre dogmatici, care au rãsturnat, printr-o loviturã de stat, conducerea legitimã. A fost arestat, însă nu l-au executat, din fericire, a scãpat, așã cum a scãpat și întregul nostru Partid, însă n-are rost, desigur, sã mã lungesc vorbind despre lucruri cunoscute de toatã lumea, pe care le știți și dumneavoastrã, și oricine a citit rezoluțiile istorice ale Plenei din 29 august 1949.

De la brigada lui Odysseas până la orașul N sunt șase zile de mers pe jos și trebuia să mă prezint până în seara zilei de 3 iulie, cel târziu. Eu am ajuns cu treizeci și șase de ore mai devreme, adică pe 2 ale lunii, dimineața devreme. Am ajuns, așadar, și, ca să n-o mai lungesc, m-am aflat în curând la sediul Comandamentului militar, adică la fostul liceu, pe care îl transformaserăm în cazarmă. (Totuși, oricât m-aș strădui să fiu pe cât se poate de concis și să amintesc doar esențialul, sunt nevoit să notez un amănunt, pentru că, așa cum veți vedea, acest amănunt de care zic a căpătat dimensiuni și a jucat un rol foarte important în confruntarea de partid. E vorba de următorul fapt: în timp ce mă deplasam pe strada pustie ce ducea la biserică, mergând pe mijlocul carosabilului, mi-am fixat privirea asupra orologiului din clopotniță. Distingeam limbile de la o distanță de trei sute de pași, posibil să fi fost și mai mulți – pentru că am ochi de vultur și mereu eram chemat să văd în depărtare când nu aveau binoclu –, totuși, în prima clipă, am crezut că nu văd bine. Orologiul arăta ora unsprezece fără douăzeci de minute. Am constatat în curând că văzusem bine, orologiul stătuse, deci. Tocmai acest orologiu care stătuse a jucat un rol extrem de important în confruntarea de partid și puțin a lipsit să aibă consecințe fatale chiar și în ceea ce mă privește, așa cum o să explic mai jos.) Când am ajuns la fostul liceu, eram foarte obosit, îmi era somn, însă mă simțeam destul de mândru că reușisem să ajung în orașul N cu treizeci și șase de ore mai devreme, și mărturisesc că mă așteptam la o laudă, nu una oficială, desigur, dar în fine, locotenent-colonelul Velisarios ar fi putut să mă răsplătească cu un zâmbet prietenos pentru zelul de care dădusem dovadă. Așteptându-mă, așadar, la o bună primire, am coborât în grabă scările și am ajuns la subsol. Biroul guvernatorului militar se afla într-o fostă magazie, iar în spatele mesei mari

se aflau și acum îngrămădite aparatele de gimnastică. Lumina celor două lumânări era slabă, dar, în ciuda semiîntunericului, locotenent-colonelul purta ochelari de soare. Am luat poziție de drepti, am salutat regulamentar și mi-am spus scurt și clar rangul, numele și motivul pentru care m-am prezentat. El a rămas așezat, inexpresiv. Avea vestonul încheiat până la ultimul nasture, cu toate că și la subsol era cald. Am avut impresia că mă privește insistent, deși, firește, nu-i vedeam ochii îndărătul ochelarilor negri. A întins mâna fără să scoată o vorbă și a ținut-o spânzurată la două-trei palme deasupra mesei, până să pricep că aștepta să-i dau foaia de drum. După ce i-am înmănat-o, s-a ridicat de pe locul lui și s-a îndreptat spre grămada de aparate de gimnastică. Urmărindu-l cu privirea, am zărit pentru prima oară o ușă în stânga mea, înfundată în peretele gros, astfel încât în față se forma un fel de arcadă boltită. Locotenent-colonelul a dispărut pe sub arcadă și în scurt timp l-am auzit deschizând ușa – după scârțâit, mi-am dat seama că e din lemn, groasă, cu balamale ruginite. Ușa s-a închis la loc.

După ce am rămas singur acolo și mi s-au obișnuit ochii cu semiîntunericul, m-am uitat mai atent în jur. Masa era lungă și îngustă, iar lumânările nu fuseseră fixate în sfeșnice, cum mi se păruse la început, ci în niște țevi de gaz – deci, masa fusese adusă, probabil, din laboratorul de chimie.

Am continuat să stau în poziție de drepti și să privesc în jur, întorcând ușor capul, până ce am prins un pic de curaj, am luat poziție de repaus, fiindcă mă apăsau ranița din spate și pușca de pe umăr, după care m-am aplecat în față ca să văd mai bine ușa din peretele cel gros, pentru că îmi trecuse prin minte că locotenent-colonelul doar o deschisese și o închisese la loc, ca să cred că mă lăsase singur, când, de fapt, se ascunsese în întunericul intrândului și mă urmărea de acolo.

Firește, aș putea susține că toate aceste gânduri erau rezultatul oboselii, al somnolenței și al enervării, și aș fi credibil de vreme ce veneam de pe drum. Și era normal să fiu enervat, fiindcă, deși nu mă uitasem la ceas, aveam impresia că viceguvernatorul întârzie mult. Exagerat de mult.

Dar v-am promis că spun tot adevărul, așa că mărturisesc că nu erau doar oboseala și enervarea, ci se întâmpla și altceva mult mai important. Chiar dacă mi-ar fi zis viceguvernatorul să mă așez (există un scaun în fața bancului de chimie), chiar dacă aș fi putut fuma, tot m-ar fi preocupat sau, mai curând, m-ar fi chinuit o chestiune și mai serioasă, o chestiune de viață și de moarte, poate – n-avea legătură cu viața mea, normal, și nici cu moartea mea, ci cu viața Partidului. Vă atrag cu deosebire atenția asupra acestui punct și vă rog să verificați adevărul spuselor mele (pentru că, din fericire, ceea ce urmează să raportez poate fi adevărit, generalul de brigadă Odysseas e încă în viață și fac apel la mărturia lui), și anume ca să vă convingeți că într-adevăr mi-a dat pliculețul sigilat.

Când generalul de brigadă Odysseas mi-a dat „cartea de vizită“, m-am gândit că e vorba de un ordin secret, care trebuia să ajungă în mâinile cuiva prevenit dinainte. Desigur că n-am exclus eventualitatea să-mi fie cerută „cartea de vizită“ chiar înainte de a ajunge în orașul N, mai logic însă era să presupun că ordinul se adresează guvernatorului orașului N, colonelul Nikodimos, în fața căruia, de altfel, trebuia să mă prezint. Acum, că lipsea guvernatorul, trebuia, firește, să mi-l ceară locțiitorul lui. Mi-era imposibil să-mi imaginez că guvernatorul ar fi plecat fără să-i lase locțiitorului său un ordin în această privință. Cu toate astea, locotenent-colonelul Velisarios nu doar că nu-mi ceruse „cartea de vizită“, ci îmi luase și foaia de drum și dispăruse – intrase în cine știe ce magazie alăturată

sau mă spiona din întrândul întunecos. Nu-mi place să fac pe deșteptul, însă cred că nu era nevoie de o mare inteligență ca să te gândești că acel pliculeț nu conținea ordine militare, ci un mesaj de partid sau, mai degrabă, ca să spunem lucrurilor pe nume, antifracționist. În orice caz, de vreme ce nimeni nu-mi ceruse „cartea de vizită“ înainte să ajung în orașul N (deși nu lipsiseră ocaziile, pentru că trecusem de puncte de control și, pe alocuri, de garnizoane), eram absolut convins că urma să-mi fie cerută la sediul Comandamentului militar al orașului N, iar rezultatul era că acum (atunci, vreau să zic, când ședeam în poziție de semirepaus dinaintea celor două lumânări) mă simțeam de parcă aș fi bătut degeaba tot acel drum sau că nu ajunseseam încă la capăt, ca și cum încă n-aș fi ajuns în orașul N, deși mă aflam deja în biroul guvernatorului lui militar sau, ca să fiu și mai exact, al locțiitorului acestuia. De unde și iritarea și neîncrederea mea.

Timpu trecea, nu se auzea nimic, nici măcar instrucțiunile – căci am uitat să menționez că, atunci când am intrat în curte, am văzut vreo zece bărbați antrenându-se la paralele, sub șopron, și erau cu toții îmbrăcați în echipament de fotbal și desculți, și doar instructorul era caporal (purta gradele, vreau să zic), cu toate astea nici măcar el nu se auzea jos, în subsol, deși avea o voce atât de pătrunzătoare, încât o auzisem când mă apropiam de fostul liceu, de la o distanță de cel puțin o sută de pași. Și, pe măsură ce mă apropiam, vocea i se auzea tot mai tare, încât mi-a fost greu să mă înțeleg cu gardianul de la intrarea în curte. Santinela stătea cu spatele sprijinit de gard, însă, de cum m-a văzut, a făcut un pas în față și și-a ținut regulamentar pușca. Mi-a cerut foaia de drum, a examinat-o cu atenție și mi-a zis să urc pe la coloane și, imediat în dreapta, o să văd biroul aghiotantului. Și chiar așa am făcut, am traversat curtea tocmai în momentul

în care bărbații în echipament de fotbal au sărit de la paralele și au luat poziție de drepti. Am urcat scara lată de marmură care ducea spre portic, am trecut printre coloanele dorice și am intrat în holul imens. Am văzut în dreapta o ușă cu o plăcuță din bronz pe ea („Direcțiune“) și, deasupra, scris cu creta pe ușa de lemn, de un verde închis, cuvântul „Aghiotantură“. Am ciocănit și am intrat. Aghiotantul și-a aruncat o privire peste foaia de drum, a chemat un soldat și i-a zis să mă conducă la biroul viceguvernatorului. (Cât privește echipamentul sportiv al celor care se antrenau, am aflat mai târziu că, din rațiuni de securitate, toți cei care ajungeam în orașul N la ordinul Cartierului General eram cunoscuți, în mod oficial, sub numele de „fotbaliști“. Această măsură foarte înțeleaptă fusese luată de colonelul Nikodimos, care dăduse ordin să facem gimnastică suedeză – așa se explică echipamentul de fotbal și exercițiile la paralele. Eu n-am apucat să-mi pun echipamentul de fotbalist, pentru că fix în ziua aia viceguvernatorul Velisarios a ordonat să ne antrenăm la haltere, pugilism, scrimă și tir, îmbrăcați în uniformă. Această poziție a locotenent-colonelului Velisarios este elocventă: la nici douăzeci și patru de ore de la plecarea colonelului, n-a ezitat să răstoarne complet situația, ceea ce a dus la zvonuri potrivit cărora noi,ăștia, „ai Cartierului“, cum ne ziceau, nu veniserăm în orașul N ca să formăm o echipă sportivă, ci pentru un alt scop, mult mai important. Și ca să nu aveți vreun dubiu, o spun răspicat: îl condamn pe locotenent-colonelul Velisarios de încălcarea regulilor de securitate.) Dar să revin la aghiotant. Soldatul m-a condus într-adevăr la subsol. El înaintea și eu în urmă, am traversat coridoarele boltite, cotind la stânga, la dreapta și iar la dreapta, până ce ne-am oprit dinaintea unei uși.

– Aici e, a zis soldatul și s-a dat deoparte.

Am bătut la ușă, am așteptat, n-am auzit „intră“, am bătut din nou și am intrat. Când am închis ușa, l-am zărit pe soldat stând încă afară.

Când urcasem scara lată de marmură care duce din curte spre primul etaj și coborâsem (împreună cu soldatul) cealaltă scară, ca să ajung la subsol, rămăsesem cu impresia că mă aflui mult sub nivelul pământului și mi se păruse firesc să nu existe fereastră în biroul viceguvernatorului. Acum însă, distingeam pe perețele din dreapta o fereastră joasă și arcuită, a cărei boltă aproape că atingea tavanul, însă fereastra fusese blocată cu saci umpluți cu nisip.

În timp ce așteptam, deci, în poziție de semirepaus, am auzit deodată o împușcătură. Apoi, pe a doua și pe a treia. M-am speriat și eram gata să deschid ușa de pe culoar ca să văd ce se întâmplă (pentru că mi se păruse că împușcăturile se auzeau undeva la subsol), însă tocmai în clipa aceea a intrat locotenent-colonelul Velisarios, s-a așezat la birou și mi-a zis:

– Spune-i tovarășului Pandelis să te conducă pe coridorul de trageri!

Am salutat din nou potrivit regulamentului, am ieșit și am închis ușa în urma mea. L-am urmat pe Pandelis pe coridoare, până când, după ce am cotit pentru a patra sau a cincea oară, i-am zărit pe „fotbaliști“. Ședeau pe jos, cu spatele sprijinit de perete, iar unii fumau, alții discutau între ei. Instructorul era în picioare și, lângă el, doi bărbați cu tricouri în dungi trăgeau la țintă. Ca țintă aveau șase cutii de chibrituri așezate în picioare pe o trambulină. Fiecare împușcătură era urmată de o reverberație dublă, chiar triplă, de-a lungul imensului coridor boltit de la subsol. Aveau numai două pistoale. Fiecare bărbat trăgea câte un glonț și îi dădea pistolul următorului. Pandelis i-a zis ceva instructorului și el i-a făcut semn „fotbalistului“

Misiunea este romanul unei ideologii goale care decimează suflete și trupuri. Descriind marșul triumfal al Istoriei închise într-un container metalic ce trebuie transportat din orașul N în orașul K, el devine, totodată, un simbol pentru misiunea – și eșecul – scriitorului de a da un sens realității prin cuvintele sale. Fără chip, fără nume și fără istorie, personajul imaginat de Aris Alexandrou împrumută trăsături kafkiane și le transmite istoriei narate. Și cu cât vorbele se îngrămădesc pe pagina depozițiilor lui, cu atât adevărul se îndepărtează mai mult de noi, lăsându-ne la final cu o întrebare chinuitoare: a fost sau n-a fost?

Suntem puși pe urmele unui adevăr care se eschivează încontinuu. Vom ști în cele din urmă care este versiunea corectă? Iar aici intervine o misiune și mai subtilă, cea a autorului: aceea de a ne îndruma sau de a ne abate de la adevăr prin cuvinte.

byblos

curteaveche.ro

ISBN 978-606-44-1453-3

9 786064 414533